

SPADA MEDIEVALĂ DE LA DETA

Zeno Karl Pinter*

Cuvinte cheie: armament medieval, spada de la Deta, lamă, gardă

Keywords: medieval armament, sword from Deta, blade, hilt guard

Nu se cunoaște locul descoperirii spadei de la Deta și nici momentul descoperirii. Ea a fost identificată în anul 2016 în vechea colecție muzeală odată cu reorganizarea muzeului orașenesc din Deta.

Spada de la Deta (Fig. 1, 2), are în prezent o lungime totală de 1065 mm măsurată între creasta butonului și vârful păstrat al lamei. Considerăm că nu s-a pierdut prin oxidare foarte mult și, ca atare, dimensiunea originală a piesei nu a depășit în mod relevant pe cea actuală.

Din această dimensiune totală, lama ocupă 915 mm și, prin forma sa masivă, amintește de lamele grele cavalești ale armelor pentru lovit. Pe cele două fețe ale lamei evoluează șențuri mediane nu foarte profilate, ci mai mult pierdute, până la cca. 160 mm de vârful nu foarte ascuțit, porțiune în care profilul lamei devine lenticular. Nu s-au observat semne de atelier sau urme de inscripționare. Șențurile mediane sunt numite și „șanțuri pentru scurgerea sângelui”, termen preluat din limba germană (*Blutrinne*), deși au legătură mai mult cu rezistența și elasticitatea lamei decât cu sângele. Șențurile late și aplatizate precum cele ale lamei spadei de la Deta, sunt forme destul de arhaice pentru spadele medievale și argumente ale unei datări destul de timpurii. Forma de ansamblu a lamei, cu o lățime la gardă de 52 mm și cu tășurile evoluând convergent spre vârf, indică folosirea armei ca piesă pentru lovit și împuns, „categoria E” a tipologiei propuse de noi pentru spadele transilvănene¹. În tipologia spadelor germane, acest tip de lamă este încadrat în tipul 12, deci în secolul al XII-lea². Aceste spade apar doar după răspândirea armurilor din plăci metalice, împotriva cărora lovirea brutală cu lame grele, cu tășuri aproape paralele și fără un vârf ascuțit nu mai era eficientă. Lamele cu vârf ascuțit și tășuri convergente apar tocmai ca soluție la acest nou tip de armură ce tinde la sfârșitul secolului al XII-lea să înlocuiască vechea cămașă din inele de zale, ce a dominat evul mediu timpuriu european³.

* Universitatea Lucian Blaga Sibiu, Institutul de Cercetări Socio-Umane, e-mail: zenopinter@yahoo.de

¹ Pinter 1999, 95.

² Geibig 1991, 88 sq.

³ Kirpicnikov, 1976, 22 sqq.

Mânerul a fost făurit din aceeași bară de metal cu lama, tija acestuia având o lungime de 85 mm, indiciu clar al unui mâner destinat cuprinderii cu o singură mână, dimensiunea „m1” a tipologiei noastre⁴, respectiv „tipul constructiv III” propus pentru spadele din spațiul german (Fig. 3, 4)⁵. Grosimea tijeii mânerului măsoară 4 mm la intrarea în buton și 5,5 mm la gardă, lățimea evoluând, de asemenea, de la 20 mm la buton, spre 28 mm la gardă. Tija mânerului nu dezvăluie orificii sau alte urme ce ar putea indica o înmănușare prin placare și nituire, mult mai plauzibilă fiind înfășurarea acestuia cu piele sau material textil, eventual prin bobinarea cu sârmă din metal nobil, așa cum cunoaștem, atât din exemplul unor piese mai bine păstrate⁶, cât și din reprezentările unor astfel de arme din arta figurativă medievală⁷.

Pe lama și mânerul forjate din aceeași bară metalică, se atașează cele două piese, garda și butonul, făurite separat, cel mai adesea în același atelier, dar uneori în cu totul alte locuri și din alte materiale. În cazul pieselor destinate strict luptei, cum pare să fie cazul spadei în discuție, aceste părți componente sunt făurite din fier, în aceeași fierărie⁸, fără o ornamentație deosebită. În cazul armelor ceremoniale sau cu valoare simbolică, părțile atașate pot fi din metal nobil sau pot avea ornamente speciale⁹.

Garda spadei de la Deta este dreaptă și dreptunghiulară în secțiune, forma cea mai simplă și cea mai arhaică. Cu lungimea de 162 mm și grosimea de 21 mm, garda acestei spade se înscrie în categoria gârziilor scurte și robuste atașate spadelor timpurii, „variante c” a tipologiei noastre¹⁰. Încă la începutul secolului trecut, R. Forrer este de părere că garda poate fi unul dintre cele mai bune elemente de datare, respectiv cu cât garda este mai scurtă, cu atât spada este mai veche¹¹, iar garda scurtă a spadei noastre poate în acest fel să conducă spre o datare mai timpurie.

Desigur, partea componentă cel mai des folosită pentru tipologizarea spadelor medievale este butonul mânerului. Dimensiunile și forma acestui element component sunt adesea determinante pentru caracterul și utilitatea armei, raportul dintre buton și lamă asigurând echilibrarea spadei și eficiența acesteia în luptă. Butonul spadei de la Deta este, tipologic vorbind, unul dintre cele mai răspândite modele ale Europei secolelor XII-XIII. Forma lenticulară a acestui buton, evoluează din forma semisferică, sau ciuperca, respectiv din tipul „X” (Petersen)¹², al spadelor medieval timpurii. Cu lățimea de 72 mm, grosimea de 42 mm și înălțimea de 44 mm, butonul spadei de la Deta reprezintă însă clar o formă evolutiv superioară, tipică spadelor pentru lovit și primelor spade pentru lovit și împuns destinate folosirii cu o singură mână, „forma 4” a

⁴ Pinter 1999, 96.

⁵ Geibig 1991, 95 sq.

⁶ Oakeshott 1964, 129 sqq., Pl. 17, 21, 38, 43.

⁷ Ruttkay 1975, 152, Fig. 8, 9.

⁸ Horedt 1957, 334–348.

⁹ Schulze-Dörlamm 1995, 29 sq

¹⁰ Pinter 1999, 97

¹¹ Forrer 1905, 16.

¹² Petersen 1919, 138–167.

clasificării noastre¹³. Masivitatea butonului contrabalansează greutatea lamei și plasează centrul de greutate între jumătatea lamei și gardă, făcând astfel spada ușor de mână și în același timp foarte eficientă în lovire. În același timp, partea dinspre mâner fiind destul de dreaptă, fixează bine mâna luptătorului între buton și gardă. Proeminența ușor ascuțită a butonului indică eventuala folosirea a acestuia pentru lovire. Acest mod de echilibrare plasează spada de la Deta în categoria primelor spade din seria celor pentru lovit și împuns, numite și „gotice”¹⁴, în asociere cu curentul cultural-artistic european contemporan.

Garda și butonul au fost fixate pe lamă și mâner prin metoda baterii la cald, fără a fi nituite, ci prin exploatarea calității de dilatare și contracție a metalului la variații termice. Astfel, piesele atașate au fost încălzite până la incandescență și apoi bătute pe lama rece până la fixarea în poziția dorită. La răcire, prin contractare, aceste piese atașate se strâng pe lamă și mâner fixându-se definitiv.

Analizând dimensiunile părților componente ale spadei de la Deta, putem încerca o tipologizare a piesei, o încadrare în cronologiile bazate pe criterii tipologice și întocmire pentru mai multe țări sau regiuni ale Europei și putem destul de repede constata că arma reprezintă o categorie cu largă răspândire și cu exemplare celebre. Respectiv, avem în același mediu geografic o piesă foarte asemănătoare, descoperită în județul Caraș-Severin, în Poiana Prisăcii în apropiere de Măru¹⁵ și, în același timp, probabil cea mai cunoscută spadă medievală europeană, spada ceremonială de încoronare a regilor și împăraților germani, păstrată în tezaurul imperial de la Viena, armă atribuită Sfântului Mauricius¹⁶ și care a generat o extrem de bogată literatură¹⁷.

Analogii extrem de interesante, găsim în mai multe țări europene. Interesantă este piesa fragmentară de la Zalencino (Polonia), databilă în secolul al XII-lea și posibil de atribuit unui membru al Ordinului Ioanit pe baza crucii de Malta de pe buton¹⁸. Și A. B. Hoffmeier, în tipologia pe care o propune, include piese asemănătoare celei de la Deta și celei din Poiana Prisăcii în Grupa II, cu butoane „în formă de nucă de Brazilia” și le datează în a doua jumătate a secolului al XII-lea și primii ani ai secolului al XIII-lea¹⁹. În exemplificările aduse în sprijinul acestei încadrări, întâlnim piese de corespondență tipologică perfectă în spada de la Züricher Landesmuseum (cca. 1200)²⁰, de la Rouen (cca. 1200)²¹ sau de la Leipzig (1175–1200)²². În materialul german, paralelele sunt destul de numeroase, cele mai apropiate exemplare fiind spadele de la Worpsswede

¹³ Pinter 1999, 98.

¹⁴ Hoffmeier 1954, 188.

¹⁵ Pinter 1986, 184–188; Pinter 1987, 363–367; Pinter 1999, 123–127.

¹⁶ Herzberg 1981, 30 sqq.

¹⁷ Schulze-Dörlamm 1995 (cu bibliografia)

¹⁸ Schulze-Dörlamm 1995, 25, Fig. 9.

¹⁹ Hoffmeier 1954, 12–18.

²⁰ Hoffmeier 1954, II, Pl. VI-c.

²¹ Hoffmeier 1954, II, VI-e.

²² Hoffmeier 1954, II, Pl. VI-f.

din Saxonia inferioară și Espenhein în apropiere de Leipzig, datate în secolele XI-XII²³. În tipologia propusă de M. Aleksić, pentru întregul spațiu al Europei de sud-est, piese asemănătoare sunt definite de „Tip B1, X, 1” paralela cea mai apropiată fiind spada descoperită în Croația, în apropiere de Koprivnica (Fig. 5), se pare în vechea albie a Dravei²⁴, respectiv o piesă fragmentară descoperită nu foarte departe de Deta, la Vojlovica-Pančevo²⁵ (Fig. 6). Dintre piesele păstrate în Transilvania, corespondența tipologică cea mai clară o reprezintă spada cu buton ornamentat, păstrată la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca²⁶ (Fig.7). În clasificarea întocmită de R. E. Oakeshott, spade asemănătoare sunt integrate tipului de spade „XI”, mai exact lamă XI, buton A, gardă 1²⁷, pentru care cea mai clară exemplificare o reprezintă tot spada de încoronare din tezaurul imperial de la Viena²⁸ (Fig. 8). Strict tipologic, spada de la Deta s-ar încadra deci în grupa I, tip XI, A-1 după Oakeshott, ceea ce cronologic ar corespunde începutului de secol XIII²⁹ sau, în „combinația 18, lamă-mâner-gardă” propusă de Geibig, adică la cumpăna veacurilor XII-XIII³⁰.

Vom căuta în continuare să analizăm comparativ spada de la Deta, în raport cu exemplarul cel mai celebru, spada numită „a Sfântului Mauricius”, din tezaurul de la Viena și spada descoperită în același mediu geografic al Banatului, în poiana Prisăcii.

Lama spadei de la Deta se aseamănă cel mai mult cu cea a spadei de la Viena, (953 mm), fiind însă cu 38 mm mai scurtă, dar cu 41 mm mai lungă decât lama spadei din Poiana Prisăcii (874 mm). Din punct de vedere morfologic, lamele celor trei spade sunt însă de aceeași factură, pentru lovit și împuns, o mică diferențiere putând fi făcută doar pe baza șențurilor mediane, care în cazul spadei de la Viena sunt mai înguste și mai puternic profilate, ceea ce, în general, duce spre o datare mai recentă³¹. Concluzionând, am putea spune că lama spadei de la Deta este puțin mai arhaică decât cea a spadei de la Viena și cam de aceeași factură cu cea din Poiana Prisăcii.

Ansamblul mânerului spadei de la Deta pare să confirme această situație tipologică și cronologică. Spada noastră are cel mai scurt mâner (85 mm) în timp ce spada din Poiana Prisăcii este prevăzută cu cel mai lung mâner (116 mm). Mânerul extrem de scurt al spadei de la Deta, chiar greu de cuprins cu o mână înmănușată în zale, este, de asemenea, criteriu de coborâre a datării. Pe de-altă parte, această dimensiune poate fi variabilă, în funcție de dorința comanditarului armei și, eventual, al mărimii mâinii acestuia.

Mult mai semnificativă în sens tipologic și cronologic este dimensiunea gărzii, elementul defensiv al oricărei spade, cu care se pot bara sau devia loviturile inamicului.

²³ *** *Das Reich der Salier* 1992, 102–106.

²⁴ Aleksić 2007, 120, Fig. 33; cat. nr. 323.

²⁵ Aleksić 2007, 36, Fig. 6; cat. Nr. 228.

²⁶ Horedt 1957, 335; Horedt 1986, 149, Fig. 62–2.

²⁷ Oakeshott 1964, 24 sq, 31 sq, 93, 113.

²⁸ Oakeshott 1964, Pl. 4, 5.

²⁹ Oakeshott 1964, 24, 31, 93, 113.

³⁰ Geibig 1991, 149–150.

³¹ Schulze-Dörlamm 1995, 19.

Așa cum s-a arătat mai sus, gărzile scurte și masive indică o datare mai timpurie. În acest sens, garda spadei de la Deta, cu cei 162 mm pe care îi măsoară, este mai scurtă decât cea a spadei de la Viena (197 mm) și mult mai scurtă decât cea a spadei din Poiana Prisăcii (220 mm).

Butoanele celor trei spade sunt foarte asemănătoare ca formă și cu dimensiuni ce diferă extrem de puțin, motiv pentru care nu putem face o diferențiere cronologică sau tipologică. Eventual se poate confirma opinia lansată în unele tipologii, conform cărora butonul nu este cel mai bun element de încadrare cronologică și tipologică, deși pe acesta se bazează în general studiile mai vechi³².

Reprezentările din plastica medievală ce reproduc spade asemănătoare celei de la Deta sunt destul de numeroase și databile în intervalul cuprins între sfârșitul secolului al XII-lea și mijlocul secolului al XIII-lea. Exemple clare în acest sens se întâlnesc pe altarul de la Klosterneuburg, executat de Nicolaus din Verdun la 1181³³ (Fig.9), pe potirul de la Trzemeszno, databil în ultimul sfert al secolului al XII-lea³⁴, sau în catedrala din Wechselburg, în efigia contelui Dedo von Wettin, executată la 1230³⁵ sau pe placa de mormânt a lui Wiprecht von Groitzsc, marcgraf de Maisen, decedat în 1124³⁶ (Fig. 10); dar, probabil cea mai cunoscută reprezentare este cea a macgrafului Hermann de Meisen, din Domul de la Naumburg, realizată în jurul anului 1250³⁷, o capodoperă a artei gotice, unde celebrul donator poartă o spadă de aceeași factură tipologică cu cea de la Deta (Fig. 11).

Concluzionând, am putea observa că dintre cele trei spade analizate, spada de la Deta pare să fie tipul cel mai arhaic, dar foarte apropiat cronologic și tipologic, în special de spada păstrată la Viena. Aceasta este, de altfel, și piesa studiată cel mai intens și cel mai bine datată, nu doar pe criterii tipologice, ci și din izvoare istorice scrise. Această piesă poate fi datată pe baza izvoarelor scrise, iconografice și a inscripțiilor pe care le poartă, în timpul domniei lui Otto al IV-lea (1198–1218). M. Schulze-Dörlamm, în monografia pe care o dedică acestei spade, prezintă numeroase analogii în mediul european, toate ducând spre o datare la cumpăna secolelor XII-XIII. Având în vedere faptul că Otto al IV-lea, născut în 1177 ca al doilea fiu al lui Henric Leul, și-a petrecut copilăria la curtea unchiului său, regele Angliei, și a devenit încă în 1194 comite de Poitou și duce de Aquitania, autoarea consideră acest tip de spadă ca fiind de proveniență occidentală, eventual franceză, și că a fost spada cu care Otto al IV-lea a fost încoronat în anul 1198 la Aachen³⁸. Prin urmare, dacă spada de la Viena a fost făurită în ultimul sfert al secolului al XII-lea, este probabil ca spada de la Deta să fie datată în a doua jumătate a aceluiași secol XII, fiind folosită probabil pe toată durata secolului al XIII-lea. Desigur, spada de la Viena reprezintă vârful tehnologic al epocii, fiind folosită

³² Ruttkay 1975, 127–130; Pinter 1999, 92 sqq.

³³ Buchauser 1982, 133sq.

³⁴ Skubiszewski 1982, 256–261.

³⁵ Oakeshott 1964, 87.

³⁶ Fiedler, Fiedler 2014, 88–97.

³⁷ Schulze-Dörlamm 1995, 25.

³⁸ Schulze-Dörlamm 1995, 30.

înainte de a deveni armă ceremonială, de către unul dintre cei mai importanți monarhi europeni, în timp ce despre spada de la Deta, datorită lipsei unor semne de atelier, nu putem spune nici măcar dacă provine din Occident, ca piesă de import, sau dacă a fost făurită în zona noastră. Este cert, cel puțin din momentul publicării fierăriei de secol XIII de la Șelimbăr, în care au fost descoperite lame și elemente componente ale unor spade în curs de prelucrare, că astfel de arme puteau fi produse și în Transilvania³⁹. Cât despre durata de folosire a unor astfel de piese, aceasta se putea prelungi și peste un veac, având în vedere că în secolul al XIII-lea nu apar schimbări majore în organizarea militară și nici schimbări revoluționare în arsenalul armatelor vremii. În plus, dacă spada a ajuns în posesia unor luptători ce nu se aflau în vârful ierarhiei militare și a elitelor politice, spada putea fi folosită încă și mai mult timp, cum demonstrează o gravură executată de Albrecht Dürer, artist cunoscut pentru acuratețea reprezentărilor sale, în 1494, în care un țaran poartă o spadă cavalerescă tipică secolului al XIII-lea⁴⁰ (Fig. 12).

BIBLIOGRAFIE

- Aleksić 2007,
M. Aleksić, *Medieval Swords from Southeastern Europe. Material from 12th to 15th Century*, Belgrade, 2007.
- Buchauser 1982,
H. H. Buchauser, *Der Klosterneuburger Altar des Nikolaus von Verdun aus dem Jahre 1181*, în *Metallkunst von der Spätantike bis zum ausgehenden Mittelalter*, în *Metallkunst*, Berlin, 1982.
- Fiedler, Fiedler 2014,
F. Fiedler, U. Fiedler, *Lebensbilder aus der Oberlausitz*, Bischofswerda, 2014, 88–97.
- Forrer 1905,
R. Forrer, *Die Schwerter und Dolche in ihrer Formentwicklung*, Leipzig, 1905.
- Herzberg 1981,
A. J. Herzberg, *Der Heilige Mauritius. Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Mauritiusverehrung*, în *Quellen und Abhandlungen zur Mittelrheinischen Kirchengeschichte*, 42, 1981.
- Hoffmeier 1954,
A. Bruhn de Hoffmeier, *Middelalderens tvaeggede svaerd*, I-II, København, 1954.
- Horedt 1957,
K. Horedt, *Eine sächsische Schmiede des 13. Jahrhunderts*, în *Emlékkönyv Kelemen Lajos*, Kolozsvár, 1957, 334–348.

³⁹ Horedt 1957, 335

⁴⁰ Marica 1984.

Horedt 1986,

K. Horedt, *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, Bonn, 1986.

Geibig 1991,

A. Geibig, *Beiträge zur morphologischen Entwicklung des Schwertes im Mittelalter*, Offa, 71, 1991.

Kirpicnikov 1976,

A.N. Kirpicnikov, *Russische Körper-Schutzwaffen des 9.-16. Jahrhunderts*, în *Waffen und Kostümkunde*, 18-1, 1976.

Marica 1984,

V. Guy Marica, *Dürer*, București, 1984.

Oakeshott 1964,

R. E. Oakeshott, *The Sword in the Age of Chivalry*, London, 1964.

Petersen 1919,

J. Petersen, *De norske vikingesverd, En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaaben*, în *Videnskapssekapers Skr.2, Hist.-Filos*, Kristiania, 1919, 138-167.

Pinter 1986,

Z. K. Pinter, *Considerații privind o spadă medievală din Valea Bistrei, județul Caraș Severin*, în *SCIV(A)*, 2, 1986, 184-188.

Pinter 1987,

Z. K. Pinter, *Spadele medievale din colecția Muzeului Județean de Etnografie și Istorie Locală din Caransebeș, (Tipologie, corespondențe în arta figurativă)*, în *Banatica*, 9, 1987, 363-367.

Pinter 1999,

Z. K. Pinter, *Spada și sabia medievală în Transilvania și Banat (secolele IX-XIV)*, Reșița, 1999.

*** *Das Reich der Salier* 1992,

*** *Das Reich der Salier (1024-1125), Katalog zur Ausstellung des Landes Rheinland-Pfalz, Sigmaringen*, 1992.

Ruttikay 1975,

A. Ruttikay, *Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei*, în *SlArch*, XXIII, 1, 1975.

Schulze-Dörlamm 1995,

M. Schulze-Dörlamm, *Das Reichsschwert. Ein Herrschaftszeichen des Saliers Heinrich IV und des Welfen Otto IV*, Sigmaringen, 1995.

Skubiszewski 1982,

P. Skubiszewski, *Die Bildprogramme der romanischen Kelche und Patenen*, in *Metallkunst von der Spätantike bis zum ausgehenden Mittelalter*, in *Metallkunst*, Berlin, 1982.

THE MEDIEVAL SWORD FROM DETA

Abstract

The sword from Deta is an item found today in the collections of the City Museum of Deta (Timiș County). We do not know where did it came from or when it was discovered. It has a length of 1065 mm, from which 915 mm are reserved for the blade. The convergent edges of the blade indicate that the sword was used both for strike and thrust. The grip is short and made from the same metal bar as the blade. The guard is straight and rectangular in section. The grip is closed by a lenticular pommel. From the multitude of similar items we find one in the same geographical area at Poiana Prisăcii (Caraș-Severin County). The most famous similar item is the ceremonial sword used at the crowning of German kings and emperors and found today in the imperial treasury from Viena.

The sword from Deta seems to be the most archaic type from the three analyzed swords, chronologically and typologically much closed especially to the sword preserved in Vienna. This one is in other respect the most intensive investigated piece, both on the basis of typological criteria and of written historical sources. On the basis of written and iconographic sources, as well as on the inscriptions it presents, this item may be dated to the age of Otto IV (1198–1218). Consequently, if the Vienna sword was made during the last quarter of the 12th century, it is possible that the Deta sword be dated to the second half of the same century and probably it was in use all along the 13th century. Certainly, the sword from Vienna is at the top of the age's technology, being used by one of the most important monarch in Europe, before becoming a ceremonial weapon, while, given the lack of a workshop signs, we cannot say even whether the sword from Deta comes from the Occident as an imported piece, or it was made in our area.

Fig. 1. Spada medievală
de la Deta / Medieval
Sword in Deta

Fig. 2. Spada medievală
de la Deta / Medieval
Sword in Deta

Fig. 3. Mânerul și garda spadei de le
Deta / The Hilt with the pommel and the
guard of the medieval sword from Deta

Fig. 4. Mânerul și garda spadei de la
Deta / The Hilt with the pommel and the
guard of the medieval sword from Deta

Fig. 5. Spada de la Koprivnica
(după Aleksic) / Sword in
Koprivnica (after Aleksic)

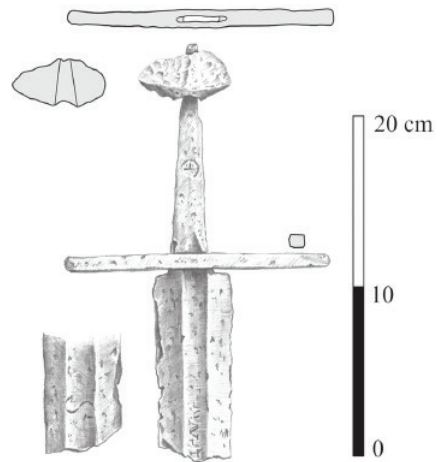

Fig. 6. Spada de la Vojlovica-
Pancevo (după Aleksic) / Sword in
Vojlovica-Pancevo (after Aleksic)

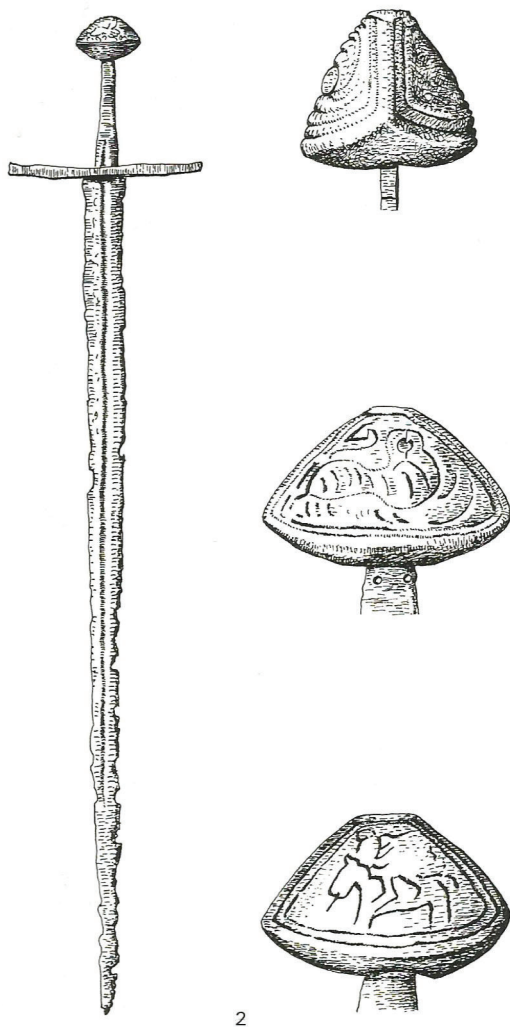

Fig. 7. Spada de la Cluj (după Horedt)
/ Sword in Cluj (after Horedt)

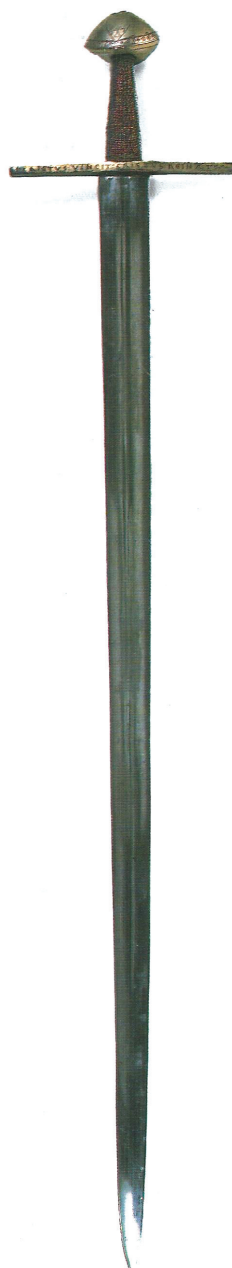

Fig. 8. Spada de la Viena
(după Schulze Dörlamm)
/ Sword in Vienna (after
Schulze-Dörlamm)

Fig. 9. Altarul relizat de Nicolaus de Verdun (Klosterneuburg) / Nicolaus of Verdun's Altar (Klosterneuburg)

Fig. 10. Efigia funerară a lui Wiprecht von Groitzsch / Wiprecht of Groitzsch's tomb effigy

Fig. 11. Hermann von
Meißen, Naumburg cca.1250
/ Hermann of Meissen,
Naumburg cca 1250

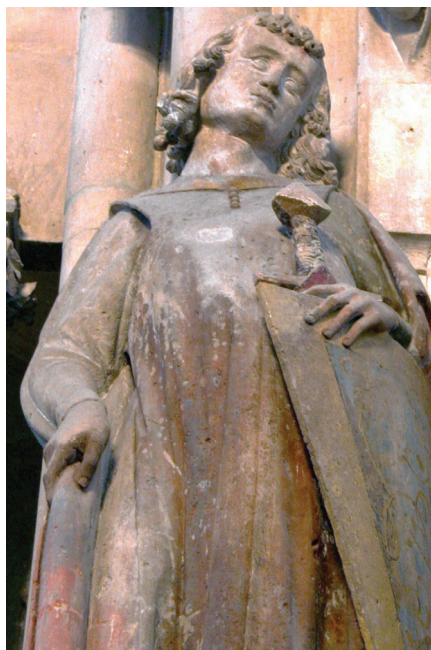

Fig. 12. Albrecht Dürer,
Trei țărani stând de vorbă
/ Albrecht Dürer, Three
Peasants in Conversation